

WILG & MAND

1991 - 4

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilgen- en mand vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (incl. de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Minimumdonatie: f 15,- per jaar

Donateurs ontvangen de bulletins gratis

Stichtingsbestuur:

Voorzitter : Ch.W. Vink
Secretaris : C. Tutein Nolthenius
Penningmeester: H.P. Verboord
Leden : P. Craenen, P. van den Dool, B. van Halen,
A.D. van 't Hoog, G.M. Pot-van Regteren Altena,
W. Wendrich

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog (tel. 05783-1346), G.M. Pot-van Regteren-Altena,
C. Tutein Nolthenius.

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar het secretariaat.
Bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem, tel. 085-516507

Verzending bulletin:

W. v.d. Steeg te IJsselstein

Informatie en administratie cursussen:

Mw. C.M. Kuypers-Zegers, Sarinkdijk 1, 7255 MS Hengelo (Gld)
tel. 05753-7481

Penningmeester Stichting Wilg & Mand, Vlijmen:

tel: 04108-12252

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 41 89 09 083, ABN-AMRO Bank, Vlijmen

Werkgroep teelt en materiaalvoorziening:

B. van Halen, Velddijksestraat 9, 6627 KE Maasbommel,
tel. 088767-2212

Uitgave: Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.

Elfde jaargang, 1991 nr. 4

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorpsplein 220, 3405 BJ Benschop

VAN HET BESTUUR

Overlijdingsbericht.

Bericht werd ontvangen dat op 8 oktober j.l. op 68-jarige leeftijd is overleden Harry Sluiter uit Huissen. Hij was de mandenvlechter die van onze jubileumdonateursdag in 1990 een video maakte en ons deze cadeau deed. Hij gaf vele jaren verschillende mensen les in het vlechten en voorts maakte hij een heel aantal fraaie manden welke hij schonk aan ons museum in IJsselstein.

BETALING DONATEURSBIJDRAGEN

Hoewel 1991 bijna ten einde is, is er nog een vrij groot aantal donateurs dat zijn minimumbijdrage nog niet overmaakte. Voor hen die dit betreft is een herinneringsacceptgiro bijgevoegd. Vult u deze meteen in en verzend hem, dan is ook dat weer prettig voor onze penningmeester geregeld. Wilt u meteen voor 1992 betalen dan kan dat, maar zet het er wel duidelijk bij dat dit voor 1991 en 1992 is, anders denken wij dat u meer dan de minimale bijdrage wilt betalen. Verder zijn wij genoodzaakt (na 10 jaar) de minimumdonatie op f 20,- te brengen.

INDEX OP HET BULLETIN

In dit nummer is opgenomen een index op de eerste 10 jaargangen van het bulletin. De artikelen zijn ingedeeld in een 12-tal rubrieken met coderingen voor verschillende trefwoorden. Voorts is er ook een indeling op schrijversnaam. Het betreft alleen de meer belangrijke artikelen, zodat het geheel overzichtelijk blijft.

Deze index is in het midden van het blad bijgevoegd, zodat u deze makkelijk eruit kunt halen en sepeeraat bewaren.

SAMENVATTING VAN DE OPENINGSTOESPRAAK VAN DE VOORZITTER OP DE DONATEURSDAG TE GIESSEN

De voorzitter releveerde de mooie streek waar de bijeenkomst voor de donateursdag werd gehouden; een gebied dichtbij de Waal, Maas, Biesbos en Land van Altena waar vroeger veel hak- en snijgrienden, hoepel- en stoelmakerijen gevestigd waren. Dat is nu allang verleden tijd; maar veel vroeger ging de teelt van de in die streken bekende Duitse dot verloren door een massale topsterfte. Hiermede ging helaas een stevige, al in eind april goed te schillen teensoort voor de mandenmakers verloren.

De voorzitter vermeldde dat door overlijden de mandenmaker Hoogendoorn uit Nieuwstad en de donateur Grondhuis uit Zwolle ontbraken.

Verheugenis sprak de voorzitter uit over het feit dat we nu een tweetal goede en enthousiaste cursusleiders hebben in de vorm van Arie en Tonny. Beiden geven geregeld lessen waardoor grotere aantallen mensen intensief en creatief met het vlechten bezig zijn. En zij hebben geleerd, al zullen ze geen mandenmaker van beroep worden, dat rieten mandjes van teen gemaakt zijn, dat streeksgewijs ook het woord

twijg, band of wis wordt gebezigd en vele andere zaken meer. Niet alleen cursisten maar ook andere donateurs hebben in de loop der jaren veel namen en begrippen geleerd en ook hoe het materiaal dat in de natuur wordt geteeld eruit ziet. Zij die er nog weinig over gehoord hebben kunnen veel terugvinden in de drie door de Stichting uitgegeven boekjes: 'Ronde tenen manden', 'Ovale tenen manden' en 'Geriefteen'. Boekjes die nu alle drie, na de derde herdruk van 'Ronde tenen manden', weer volop te koop zijn bij de penningmeester.

Een vraagpunt voor cursisten blijft steeds de prijs die voor een door hun gemaakte mand gevraagd kan dan wel moet worden. Vroeger werd de kostprijs heel precies becijferd. Een voorbeeld hiervan uit 1942.

Een geblokte wasmand van 50 cm van witte teen:

gewicht 2,5 kg + 0,5 kg afval tegen een teenprijs van	f 0,40 =	f 1,20
loon in stukwerk: 4,5 cent per cm lengte van de mand		
	is 50 x 4,5 cent =	f 2,25
bijkomende kosten: ziektewet 2%	f 0,0425	
ongevallenwet 1%	f 0,02125	
vereffeningsbel. 4,5%	f 0,10	
doktersfonds 2%	f 0,0425	
vakantiegeld 2%	f 0,0425	

	f 0,24875	
voor vuur en licht in de werkplaats 2%	f 0,0425	
fabricage winst 10%	f 0,37125	

	f 0,41375	
verkoopprovisie 10%	f 0,41	

		f 1.07250

winkelprijs komt afgerond aldus uit op		f 4,52
(dit dan zonder ijzeren stang van 20 cent)		

Een mand van 100 cm kostte dan op dezelfde wijze berekend f 13,70. De prijzen nu zijn respectievelijk f 130,- en f 400,-.

De zogenaamde Haagse wasmanden of "Platdekse" waren iets goedkoper, nl. voor 50 cm f 3,75 en voor 100 cm f 11,-. De teen hiervoor was ook maar f 0,35 per kg en het maakloon 2,75 cent per cm, maar....dan moest hij wel franco per boot of spoor worden geleverd. Het ijzerwerk was wel duurder, nl. 25 cent.

Om een beetje loon te hebben moest toen elke minuut worden benut; en zoals ons bestuurslid van den Dool altijd zegt, "je had geen tijd om je neus te snuiten".

Vandaag de dag gebeurt het kostprijs berekenen niet meer zo in detail. En het is onbruikbaar voor de vaak eerder aan de voorzitter voorgelegde vraag van: wat moet ik nu vragen als ik een mandje aan mijn buurman verkoop die het niet voor niets wil hebben.

De voorzitter beëindigde zijn toespraak met te constateren dat de stichting nu na 11 jaar 500 donateurs binnen haar kring heeft, maar

dat de bestuursleden, waarvan er 7 nu ook 11 jaar actief bezig zijn geweest, ook 11 jaar ouder zijn geworden. Verjonging met nieuwe, frisse inzichten (gezichten....!) en elan is noodzakelijk. De oproep op deze donateursdag tot mèèr participatie van mèèr donateurs door zich aan te melden als medewerker voor een van de werkgroepen is dus goed op zijn plaats en verdiend alle aandacht die er op deze dag voor wordt gevraagd.

De voorzitter spreekt de wens uit dat het een vruchtbare dag wordt voor de op te richten werkgroepen en een dag met veel nieuwe plezierige contacten tussen donateurs.

DONATEURSDAG EN DE WERKGROEPEN

Het voornemen van het bestuur om de taken die de stichting heeft over een groot aantal werkgroepen te verdelen heeft op de donateursdag een begin gekregen. Een aantal mensen meldden zich aan om bepaalde karwijen op te knappen. Maar nog lang niet alles is ingevuld. Omdat op onze donateursdag ook vele donateurs niet aanwezig waren die misschien best willen meewerken is hierbij nogmaals een oproep aan:

a) zij die niet aanwezig waren en b) zij die wel aanwezig waren en er nog eens over nadachten en tot de slotsom kwamen dat zij best wat willen doen. De verschillende werkgroepen waarvoor u zich kunt opgeven staan vermeld op pagina 40 van bulletin 1991-3.

Dus wilt en kunt u helpen bij de vele activiteiten en het besturen van de stichting (er worden ook vervangende bestuursleden voor voorzitter en secretaris gezocht), meldt u dan bij de secretaris of bij een van de andere bestuursleden, zodat wij van uw energie gebruik kunnen maken

Het bestuur

RESULTAAT VAN DE DONATEURSDAG

De donateursdag leverde een werkgroep voor de vriendteelt en materiaalvoorziening op.

Hiervoor meldden zich: B. Braster, B. van Halen, Ph. de Koning, Mevrouw Schoone en Ch. Vink. Zij zullen gezamenlijk moeten zorgen dat zij die telen informatie krijgen over het wat en hoe en helpen bij het zoeken naar stekmateriaal. Vlechters, cursusleiders en cursisten zullen bij de werkgroep informatie kunnen krijgen waar welk materiaal te koop is. Zo mogelijk en zo nodig zullen zij gezamenlijk transport coördineren. Een eerste proeve van activiteit is elders in dit bulletin te vinden.

De secretaris kreeg iets verlichting, omdat Wilma van der Steeg uit IJsselstein het verzendwerk van het bulletin op zich heeft genomen. Maar wie heeft wat kennis en wil de Lay-out van drukwerk verzorgen?

Mevrouw Kuypers-Zegers uit Hengelo zal de administratie en organisatie van cursussen gaan verzorgen.

Voor het beheer van de collectie in het museum en het BOP-project zijn een aantal kandidaten beschikbaar. Werkverdeling e.d. zijn nog niet rond, zodat daarover pas in een volgend bulletin meer informatie kan komen.

DE VAKTAAL VAN DE MANDENMAKER

In 1981, kort na de oprichting van Wilg & Mand, is door de jonge stichting samen met de afdeling Dialectologie van het P.J. Meertens Instituut een vragenlijst rondgestuurd, waarin gevraagd werd naar de vaktaal van de mandenmaker. Aan de donateurs van toen werd gevraagd of ze een mandenmaker kenden en of ze bereid waren hem te interviewen en zo de vragenlijst in te vullen. Deze oproep heeft uiteindelijk veertien (volledig) ingevulde lijsten opgeleverd. Voor de volgende plaatsen:

1 Someren, 2 Horst, 3 Schijndel, 4 Herveld, 5 Nieuwkuijk, 6 Haarsteeg, 7 Ammerzoden, 8 Werkendam, 10 Ammerstol, 11 Denekamp, 12 Albergen, 13 Sommelsdijk en 14 Alphen aan den Rijn.

Dat lijkt weinig, maar u moet bedenken dat uw stichting toen nog aan haar zegenrijke werk moest beginnen. Het ambacht van mandenmaker was zo goed als verdwenen. Die ingevulde vragenlijsten laten zien dat de taal van het oude ambacht sterk aan de streek gebonden is en tegelijk kan men eruit leren dat de methode van werken niet in alle plaatsen hetzelfde is. Hieronder geef ik een klein overzichtje van de namen voor "bundel tenen" en voor "weekbak", zoals die in de veertien vragenlijsten voorkomen. Wat blijkt nu? In een aantal plaatsen worden de tenen niet in een bak geweekt, maar in de sloot of in de waterput.

		bundel tenen	weekbak
1	Someren	bos tenen	weekbak
2	Horst	boes	teinbak
3	Schijndel	bos teen	weekbak
4	Herveld	bos	bak water
5	Nieuwkuijk	bos hout	sloot
6	Haarsteeg	bos	sloot
7	Ammerzoden	bos	weekbak
8	Werkendam	een bos band	put of sloot
10	Ammerstol	een bos teen	in een sloot op een stelling
11	Denekamp	bos	werd niet gedaan
12	Albergen	'n bos wed'n	werd niet gedaan
13	Sommelsdijk	pakken teen (= hele dikke bossen)	weekbakken
14	Alphen aan den Rijn	bos	weekbak

De vaktaal van de Vlaamse mandenmakers is al vastgelegd in deel II: 1 van het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten dat in 1982 verscheen. Dit deel is gebaseerd op de gegevens van 46 zegslieden. Aan de Katholieke Universiteit van Nijmegen wordt gewerkt aan een Brabants en Limburgs woordenboek. De delen met de vaktaal van de mandenmaker zullen spoedig verschijnen. Dat betekent dat deze vaktaal is vastgelegd voor heel het Nederlands sprekende deel van België, voor Noord-Brabant en voor Limburg. Voor de noordelijke helft van het

taalgebied is er materiaal voor zeven plaatsen.

In uw eigen tijdschrift zijn in de afgelopen jaren interessante bijdragen verschenen over de vaktaal en de techniek, maar ook over "Het kennen van wilgensoorten in de winter" (4 (1984): 63 vv) en "Het herkennen van wilgensoorten in de zomer" (5 (1986): 1). Er blijkt duidelijk behoefte te bestaan aan een vaktechnisch woordenboek. Omdat de mandenmakerij een heel oud ambacht is, sterk gebonden aan landbouw en visserij, en bij de modernisering van onze samenleving in de strijd met nieuwe industriële ontwikkelingen het onderspit moest delven, heeft de vaktaal zich niet ten volle ontwikkeld in de richting van de standaardtaal, is sterk regionaal gebleven. Daarom is het goed van die vaktaal eerst een zo volledig mogelijke inventarisatie te maken en pas aan de hand daarvan over te gaan tot standarisatie. Ook is die vaktaal heel conservatief en dat vergemakkelijkt de bestudering van historische bronnen.

Op de donateursdag 1991 heb ik de oproep van 1981 (Wilg & Mand 1, blz. 44) herhaald en gevraagd aan de aanwezigen mee te werken aan het vakonderzoek. Een aantal vrijwilligers hebben zich toen al gemeld. Maar er kunnen er nog meer bij!

Er zijn in Nederland nog zo'n dertig mandenmakers. Die zouden geïnterviewd moeten worden met behulp van een vragenlijst. Als u tijd en zin heeft zo'n interview af te nemen, neemt u dan even contact op met het bestuur. Voor de rest wordt gezorgd.

Als alle vragenlijsten binnen zijn en verwerkt, vervolgens vergeleken zijn met de gegevens uit de drie grote dialectwoordenboeken, ontstaat er een prachtig overzicht en een gedegen documentatie van de vaktaal van de mandenmaker. Dat is dan de basis voor uw eigen vaktaalwoordenboek. Om dit werk allemaal te doen, zijn er ook weer vrijwilligers nodig. Het is heel boeiend werk, dat kan ik u verzekeren en iedereen die kan lezen en schrijven kan het doen. Er is echt geen speciale scholing voor nodig.

Amsterdam, P.J. Meertens-Instituut
Dr. J.B. Berns

Ondanks het macabere karakter geeft deze titel toch wel het beste weer wat er na de vereniging van de twee Duitslanden is gebeurd met de vlechterij in de voormalge DDR.

Daar werkten tot 1990 zo'n 2000 vlechters, voor een deel georganiseerd in produktiecoöperaties, de zogeheten "Genossenschaften", de rest in kleine privé-ondernemingen, meestal met enkele werknemers, die wat produktie en verkoop betreft veel onafhankelijker waren.

De marktsituatie was gunstig aanzien er geen mandwerk werd geïmporteerd, de Oostduitse bevolking relatief veel geld had te besteden en er maar weinig te koop was. Mandwerk was voor deze mensen een kwaliteitsprodukt en derhalve veel gevraagd.

Zo konden de kleine vlechterijen hun hele weekproduktie in twee tot drie uur van de hand doen op de wekelijkse markt, ongeacht de naar verhouding hoge prijzen. Zo kwam de normale boodschappen mand omgerekend naar Nederlandse verhoudingen al snel op 150 gulden!

Een groot probleem was echter de materiaalvoorziening: slechts éénmaal per jaar was er een centraal geregelde twijgtoewijzing, waarbij de toewijzende instantie, niet gehinderd door enige kennis van zaken, vaak volstrekt willekeurig hoeveelheden en lengten twijg toevoegde, waar de betreffende vlechters dan maar mee uit moesten komen, zonder er zeker van te zijn dat de volgende toewijzing op tijd zou plaatsvinden.

De mandenmaker die me deze situatie beschreef maakte dan ook melding van zeer grote "vindingrijkheid" om zolang mogelijk met de voorraad te doen. Bodems werden niet uit twijg gemaakt, maar uit persplaat, als inslag werden zeer grove schenen gebruikt of zelfs plastiek lint. Ook werden gedeelten van de zijkant in "open werk" uitgevoerd, waarbij materiaalbesparing van groter belang was dan het decoratieve aspect.

Deze toch tamelijk rooskleurige situatie veranderde echter snel na de vereniging in 1990. De centrale organisatie, die ook grote orders voor bijv. de Sowjet-Unie regelde, functioneerde niet meer van de ene dag op de andere. Het land ligt nu open voor (goedkopere) import, maar, belangrijker nog, de bevolking heeft haar belangstelling geheel verloren. Het geld wordt nu besteed aan televisies, auto's, audioapparaten en andere huishoudelijke artikelen die men nooit heeft kunnen kopen, liefst uitgevoerd in kleurrijk plastic....

Wim van der Zande

DE HEILIGE JULIANUS VAN CUENCA

Een bisschop die mandjes maakt, het lijkt een wonderlijke voorstelling. Deze is dan ook niet regelrecht aan de werkelijkheid ontleend: de Spaanse hofschilder Eugenio Caxes leefde van 1577 tot 1642, en de bisschop die hij afbeeldde van 1117 tot 1208. Waarschijnlijk moeten we het schilderij dan ook zien als samenvatting van wat uit het leven van de bisschop bekend was en belangrijk werd geacht.

Eugenio Caxes
olie op doek

St. Julianus, bisschop van Cuenca
Stirling Maxwell Collection, Pollok House,
Glasgow Museums and Art Galleries

Volgens de overlevering, zoals die tot in de 20ste eeuw gold en werd genoteerd, was Julianus geboortig uit Burgos, in het noordwesten van Spanje, waar hij opgroeide en als kluizenaar geleefd zou hebben. Later zou hij, reizend door Spaanse provincies, bekend zijn geworden als een bewogen en geïnspireerd prediker. Het vergezicht in de linkerbovenhoek van het schilderij zou dan kunnen wijzen op de pelgrimsroute naar Santiago de Compostella, en in de kleine figuur-

tjes zou men Julianus kunnen herkennen die aan arme pelgrims hulp verleent. De overlevering vertelt verder dat hij later, als bisschop, in zijn onderhoud voorzag met het werk van zijn handen, en dat hij alle inkomsten van het bisdom wegschonk aan de armen. Dat, ten tijde van een ernstige epidemie, alleen al het aanraken van een door hem gemaakt mandje onmiddellijk genezing bracht, is een van de wonderverhalen die over deze in hoog aanzien staande bisschop de ronde gingen doen.

Echter: in dat kleine, weldoende figuurtje linksboven is duidelijk een bisschop te herkennen, en bisschop werd Julianus pas veel later toen de stad Cuenca (ten oosten van Madrid) in 1177 door koning Alphons IX op de Moren werd heroverd.

Uit afbeeldingen en beschrijvingen van de stad Cuenca bleek deze te liggen op een hoge rots in een bocht van de rivier de Jucar, met de andere oever verbonden door een of meer bruggen.

De provincie Cuenca is het gebied waar de teenteelt nog steeds wordt bedreven, wat de vraag deed opkomen of er misschien een verband kon zijn met een 16de-eeuwse mandenmakersgilde, met Julianus als patroonheilige.....

Vragen om inlichtingen aan het stadsarchief in Cuenca leverde nieuwe gegevens op en maakte een duidelijker scheiding tussen overlevering en historische feiten mogelijk.

Julianus is niet in Burgos, maar in Toledo geboren, uit een mozarabische familie (christenen die ongestoord hun geloof konden belijden tijdens de Moorse overheersing). Omstreeks 1177 werd hij tweede bisschop van Cuenca. De voorstelling linksboven stelt volgens de gemeentearchivaris een in de 16de eeuw gebouwd St. Paulus Dominicaer klooster voor en de St. Paulusbrug in of bij Cuenca. De teenteelt in de provincie is van recente datum en over het bestaan van een mandenmakersgilde is niets bekend. Dat de heilige mandenmakend wordt voorgesteld moet, zoals aan de tegenwoordige archivaris uit recent onderzoek is gebleken, worden gezien als een verwijzing naar vroeg-christelijke kluizenaars in Egypte, die op deze wijze in hun onderhoud voorzagen: St. Paulus de Heremiet en St. Antonius.

St. Julianus is sinds de 16de eeuw de patroonheilige van het diocesis. Daardoor ontstond er in die tijd behoefte aan schilderijen die hem voorstelden, voor de aan hem gewijde altaren. In Cuenca zijn er nog twee van aanwezig. Hij werd toen echter niet als een 12de-eeuwse, maar als een 16de-eeuwse bisschop afgebeeld. De mandjes zullen dan ook zonder twijfel 16de-eeuwse Spaanse mandjes nauwkeurig weergeven, en ze geven blijk van groot vakmanschap van de toenmalige Spaanse mandenmakers.

M.P.

Bronnen:

pp Baudot et Chaussin, Vie des Saints. Paris 1935.
Brieven van P.A. Lansbergen osb, Egmond-binnen, en van Miguel Jiménez Montesión, gemeentearchivaris van Cuenca.
Bignia Kuoni, Cestería tradicional Ibérica. Barcelona 1981.

CURSUSSEN

- Eind november is er weer een cursus in Westervoort van start gegaan. Hier zijn nog wel enkele plaatsen vrij.
- In Arnhem zal bij voldoende belangstelling op de Volksuniversiteit vanaf januari 1992 op de donderdagavonden een cursus worden gehouden.
- De cursussen in Heerde lopen door en in IJsselstein zullen er in januari ook wel weer voldoende belangstellenden zijn voor een vervolgcursus.
- Intussen is in Gorssel op initiatief van een donateur een cursus van de grond gekomen.
- In Maartensdijk is het mogelijk op 18 en 19 januari 1992 een cursus te volgen. Opgave: Mevr. M. van Voorst-van Brenk, tel. 03461-3746 (tussen 18-19 uur).

Verder in de toekomst:

- Komende zomer zal, als het enigszins kan, in de omgeving van Haarlem een fijnscheenvlecht cursus worden gegeven.
- Tonny probeert in de tweede helft van juli in Frankrijk, nabij Metz, een cursus (in het Nederlands) te gaan geven op een boerderij. Onderdak en maaltijden zijn daar verzekerd.
- Ook bestaan er plannen om ergens in het voorjaar een meerdaagse cursus voor iets gevorderden in de omgeving van Leerdam-Vianen te organiseren. Belangstellenden doen goed reeds hun wensen omtrent het aantal dagen en de periode kenbaar te maken bij het adres van de nieuwe "Cursus-organisatie", zodat hiermee rekening kan worden gehouden.

U ziet er zijn nogal wat mogelijkheden en er komt mogelijk meer door de nieuwe initiatieven. Laat dus van u horen als u op een of andere wijze bij cursussen geïnteresseerd bent.

MATERIAALVOORZIENING

Het is gebleken dat het nu al moeilijk, bijna onmogelijk, is om geschikte ongeschilde, droge teen te kopen. Bepaalde lengtes (1.40 m en 1.80 m) zijn niet meer voorradig. Er is dit voorjaar een grote vraag geweest naar teen. De traditionele vraag van rietbinders, wijnbouwers en griendwerkers naar materiaal zal voldoende beantwoord zijn; zij zijn er meestal op tijd bij, want hun behoefte ligt ook meestal wat vroeger in het seizoen.

Extra vraag kwam vanuit een heel andere hoek, nl. de bloemisterij. Teen als "decoratie"materiaal voor winkels bleek zeer geliefd te zijn. Er zullen wellicht nog meer oorzaken zijn waarom er nu geen geschikte lengten voorradig zijn. Dit is erg voor de mandenmakers, heel jammer voor cursusleiders-mandenmakers en vooral sneu voor enthousiaste cursisten.

We kunnen dit probleem proberen te voorkomen door voor volgend jaar maatregelen te nemen, waardoor voor belanghebbenden dit probleem niet weer opdoemt. De mandenmakers zullen royaler moeten inkopen en niet wachten tot alle twijg aan anderen verkocht is. Maar dat zullen ze zelf wel beseffen.

Voor cursusleiders ligt het probleem even anders. Het is moeilijk om al een jaar vooruit te weten of er cursussen doorgaan en hoeveel cursussen er worden gegeven enz. Het zou echter vervelend zijn als er door materiaalgebrek een cursus niet zou kunnen plaatsvinden.

Voor cursisten die na een gevolgde cursus zelf met bruine teen willen werken ligt het weer heel anders. Zij weten vaak niet waar het vlechtmateriaal te verkrijgen is.

Hoe dan ook: iedereen die wil vlechten of laten vlechten moet van tevoren reeds maatregelen hebben getroffen. Een lastig punt voor cursisten is dat, als ze vroegtijdig zouden inkopen, ze misschien geen mogelijkheden hebben het verse materiaal te laten drogen. Ook het bewaren van dit gedroogde materiaal kan mogelijk een hindernis zijn.

Wat er zou kunnen gebeuren is het volgende:

De geïnteresseerden zouden schriftelijk hun wensen op dit gebied kunnen laten weten. Hun wensen betreffen dan: maten, hoeveelheden, groen of gedroogd! Deze wensen kunnen dan terechtkomen bij de werkgroep die dit verder organiseert.

Zelf denk ik aan een centrale opslag van het gewenste materiaal. De Stichting garandeert deze hoeveelheid naar de belanghebbenden toe en er kan dan gezamenlijk worden ingekocht. Dit zijn plannen die nog verder besproken moeten worden.

Laat u uw wensen eens aan de werkgroep teelt en materiaalvoorziening (zie eerste pagina van het bulletin) per brief horen. De droge teen zou dan vanaf mei beschikbaar zijn. Het veldgewas (ongesorteerd) zou zo ook gegarandeerd kunnen worden. Daarnaast is het ook mogelijk een lijst van twijgtelers te geven, zodat ieder naar eigen believen kan handelen. Maar hoe dan ook, de telers zullen wel tijdig op de hoogte moeten zijn van de behoeften.

Arie van 't Hoog

FAMILIE KRONIEK WENMAKERS

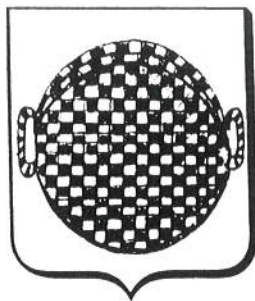
Bijgaand artikel ontvingen wij met genoegen van Th. Guffens uit Stokkem-Dilsen in België.

Een interessant stukje genealogie van Wan- en Mandenmakers waaruit blijkt dat vroeger beroepen vaak van vader op zoon overgingen. Heden ten dage vinden we dat veel minder vaak. Ook Nederland kent de naam Wannemaker en Mandenmaker.

Wie kent een Nederlands geslacht van mandenmakers, liefst met aanverwante naam, die vele geslachten dit beroep uitoefenden?

Familie kroniek

Wenmakers

De familienamen Wen- of Wanmakers heeft zijn ontstaan te danken aan het beroep van wannenmaker. Een wan is namelijk een platte, gevlochten korf uit teen of biezen van ca. 1 m diameter, met aan één zijde een opgaande kant van zo'n 30 cm en met twee handvatten. Hierin werd het gedorsen graan door een open neergaande beweging van kaf en stof ontdaan. Het was de voorloper van de wammolen, die intussen ook reeds naar het museum verwezen is. Het maken van wannen was een specifiek beroep en reeds in 1483 kende men te Roermond «Die Wenmeckers heur broederschap van Sinte Pauwel».

De bakermat van de familie Wenmakers ligt in de Maasstreek en voornamelijk te Stokkem en in het aan de overkant van de Maas liggende Berg. Deze twee plaatsen waren trouwens bekend voor het vlechten van teen- en rietwerk. De oudst gekende stamvader is Peter Wenmakers uit Stokkem (1629-1678), gehuwd met Elisabeth van de Weerd. Eén van hun zeven kinderen heette Willem (1661-1753), die op zijn beurt huwde met Judith Noetmans en zes kinderen had. Hun zoon Peter werd te Stokkem gedoopt op 20 februari 1690 en uitgerekend deze Peter ligt aan de basis van de Keulse tak Wenmakers. Op 4 februari 1714 verbond hij zich immers tot gezelschapmandenvlechter bij Mr. Johann Falkenberg, lid van de Keulse korversgilde. Tussen 1589 en 1798 werden in deze gilde niet minder dan 998 gezellen en leerlingen opgenomen, waarvan er minstens 91 afkomstig waren uit de Limburgse Maasstreek en 16 uit Stokkem. Op 31 mei 1714 trad onze Peter in het huwelijk met Anna Maria Heyden. Eén jaar later, op 12 mei, stierf Johann Falkenberg, die een kinderloze weduwe van 50 jaar achterliet. Peter Wenmakers nam het materiaal en de werktuigen van zijn meester over en kreeg op 8 mei 1716 het Keuls burgerrecht. Hiervoor diende hij 5 goudgulden in baar geld te betalen. Tussen mei 1716 en februari 1718 keerde het echtpaar naar Stokkem terug, nadat het zijn hele hebben en houden te Keulen had verkocht. In 1718 keerden zij echter naar Keulen terug en dit leverde aanvankelijk heel wat problemen op met de Keulse korversgilde. Van Peter Wenmakers weten we dat hij tussen 1715 en 1773 een 23 gezellen en 5 leerlingen in dienst heeft gehad. Ook stond hij in 1725, 1737 en 1748 aan het hoofd van de Keulse korversgilde.

Peter Wenmakers overleed te Keulen op 29 december 1773 en zijn echtgenote op 2 september van hetzelfde jaar. Ze waren 60 jaar gehuwd geweest en woonden in de Johannisstrasse. De korversstiel had hen echter geen weelde gebracht, want vader Wenmakers werd op kosten van het ambuureel begraven. De stiel werd echter voortgezet door drie van hun zonen, nl. Willem, Peter en Theodoor. Deze Theodoor (1728-1776) huwde met Margaretha Schüller en had acht kinderen. Ook zijn afstammelingen bleven het beroep van mandenmaker trouw en dit tot in 1916. In Keulen vindt men op dit ogenblik nog slechts vijf naamdragers. Men vindt ze wel in de omgeving en zelfs in de V.S.A. Te Stokkem is de familie uitgestorven, maar te Berg is het nog altijd één van de meest voorkomende familienamen. In 1979 werd er trouwens op het dorpsplein een monumentje ter ere van de vlechtende wannenmaker opgericht.

De Keulse Wenmakerstak en de geschiedenis van de plaatselijke korversgilde werd onlangs geschreven en uitgegeven door Joachim Oepen, Pantaleonswall 9 te Keulen. Het werk draagt als titel «Korbmacher in Köln 1589-1798 – Geschichte der Familie Wanmacher-Wammacher seit 1569» en kost 20 DM. Deze bijdrage werd samengesteld door Theo Guffens uit Stokkem.

EEN VLECHTVERSLAVING of het verslag van een vlecht cursus

M'n vrouw is al jaren gek op mandjes. Van elke vakantie kwam er wel een exemplaar mee terug. Veel aandacht besteedde ik daar niet aan. Ach, je doet er wat in, je haalt er wat uit en verder staat het wel leuk.

Zo'n anderhalf jaar geleden werd zij lid van een stichting die 'Wilg & Mand' heet. In een van de blaadjes die bij het lidmaatschap hoorden werd aangekondigd dat er een cursus zou worden gegeven in het Buitenmuseum in Enkhuizen. Je kon daar leren een mand te vlechten. Na enig overleg besloten we dat ik de aangewezen persoon was om zo'n cursus te gaan volgen. Mijn vrouw zag zichzelf niet zonder blijvende schade aan haar handen met dat harde materiaal werken. (In de praktijk valt het mee. Een enkele blaar ontwikkelt zich wel eens en gesteld kan worden dat manden vlechten geen typische hobby voor violisten en chirurgen is! ~~red.~~)

Tegen de tijd dat de week van de cursus naderde, begon ik me af te vragen wat ik ervan moest verwachten. Ik kwam tot de verbluffende conclusie dat ik het niet wist! De ervaringen met cursussen waren nogal wisselend en meestal waren ze me wat te vrijblijvend. De eerste dag bleek al gauw dat er van vrijblijvendheid geen sprake was. Dat viel dus mee. Of toch tegen?

Tegen viel in ieder geval het begin van het vlechten. Tonny deed voor hoe je een bodem maakt. Nou, dat zag er niet al te moeilijk uit. Logisch eigenlijk. Het houdt elkaar vast. "Zo gaat het, daar is het materiaal, ga je gang!" Ja, dag! Allee, het uitzoeken van de geschikte twijgen was al een half uur werk! Trouwens toen ik ze rook, wist ik gelijk ook waarom ze 'tenen' worden genoemd!

Nou ja, uitgezocht; plaatsje gevonden;... Hoe moest het nou?? Het was heel eenvoudig....voeten erop, twijg eronder....Er onderdoor???...daar staan m'n voeten toch op?...waarom breekt ie nou? ...oh, ja; kwart slag draaien, vergeten!...ja, zo...oh nee! nou schiet ie weer weg!...waar moest die tweede nou tussen? TONNY!!! "We leren het gelijk goed: dit is niks! Maak er nog maar één". Was het maar wat vrijblijvender..... "Nog één??" "Ja! Toen ik in Frankrijk op school was....."

Maar m'n arme vingers dan? Hoe zo, geen zwaar werk? En m'n knie! Want om ook nog te denken aan dat kussentje dat ik mee had.... Nou ja, 't is wel duidelijk. Het is een mirakel dat er om een uur of drie 's middags toch vijf grote spinnen van de deelnemers, die nog nooit gevlochten hadden, in de schuur lagen. En om een uur of vijf stonden er zelfs bouwsels met een hoepel erom die verdraaid veel leken op de voorkant van dat blaadje van 'Wilg & Mand'.

Op weg naar huis die dag bedacht ik dat Tonny gezegd had dat we vrijdag 'oren gingen aanzetten!!' Ik had het gevoel dat mij er net één was aangenaaid. Alleen kon ik niet bedenken door wie! Daar was ik veel te moe voor. Bovendien had ik het gevoel dat ik er niets van kon.

"Je vindt het dus helemaal niet leuk", stelde mijn vrouw licht teleurgesteld vast. Tot mijn verbazing sprak ik dit met klem tegen!!

's Nachts droomde ik van bodems en wegglijdende twijgen die maar niet op hun plaats wilden blijven zitten. Het virus had me al te pakken. Plotseling zag ik de volgende morgen ook allerlei verschillende bodems in de mandjes thuis....

De dagen erna ging het vlechten steeds beter, hoewel ik tot m'n eigen ergenis fouten bleef maken in die toch zo 'eenvoudige' techniek. Na het schilmandje volgde het spinsmandje (?) en de kwartmud. De oren kwamen er na 2000 losgeoefende twijgen netjes aan en de week leek wel voorbij gevlogen.

Inmiddels had ik me opgegeven voor de derde cursusweek waar nog plaats was. Ik had in het blaadje zo'n leuk boetmandje gezien dat ik graag maken wilde; met een ovale bodem.....

U begrijpt het, intussen heb ik twijgen besteld om de winter door te komen tot aan de volgende cursus....ik ben bang dat ik ver-slaafd ben.....

Georg Rijken

TENTOONSTELLING IN HET STADSMUSEUM TE IJSSELSTEIN

Tot en met 21 december a.s. is er in "ons" museum een tentoonstelling getiteld "5 x Hout".

Van 5 beroepen: hoepmaker, kuiper, mandenmaker, timmerman en meubelmaker zijn gereedschappen en producten bijeengebracht. Zeer mooie collecties die het bezichtigen waard zijn. Wie zag er ooit tientallen profielschaven, schaven voor tonnen, avegaren en wat al niet meer? Er is ook een collectie van meer dan 30 verschillende antieke houten modelletjes van deurkrukken. Alles zeer minutieus, in miniatuur uitgevoerd, opdat de handelsreiziger (verkoper) het makkelijk mee kon nemen om zo zijn toekomstige klanten goede monsters te laten zien.

De tentoonstelling is geopend van 14-17 uur op woensdag en vrijdag. Op zaterdag van 14-16 uur.

EEN WINTER UITSTAPJE

Jacques van Someren, de beeldende kunstenaar uit Waalre die vaak met teen werkt en die al enkele malen van zich heeft doen spreken door bijdragen voor ons bulletin te leveren, exposeert in Budel. Onder de titel "Someren in de wintertuin en krenten in de kruidkoek" is er een buitenexpositie aan de Fabrieksstraat 85 ingericht door de Stichting Tuin en Kunst. De komende weken bent u daar dagelijks, dus ook zondags, van 10-17 uur welkom om een 50-tal objecten en 40 stuks keramiek te bewonderen.

kie(m)mande
gebr. de meekrapoogst
na het verdwijnen v.d.
meekrapteelt als "gaarmand"
aardappel- of bietenoogst